

Установа адукацыі “Брэсцкі
дзяржаўны ўніверсітэт
імя А.С. Пушкіна”
Кафедра беларускай філалогіі

ПЫТАННІ ДА ЗАЛІКУ

па курсе: **“Сучасная беларуская мова”** для студэнтаў
**3 курса спецыяльнасці “Беларуская філалогія
(літаратурна-рэдакцыйная дзейнасць)”**

1. Сінтаксіс як раздзел граматыкі. Прадмет і задачы сінтаксісу, яго аспекты. Сувязь сінтаксісу з іншымі раздзелаў мовазнаўства.
2. Асноўныя сінтаксічныя адзінкі і паняцці.
3. Словазлучэнне як сінтаксічная адзінка: аб’ём паняцця, адметныя адзнакі, суадносіны са словам і сказам. З гісторыі вывучэння словазлучэння.
4. Класіфікацыя словазлучэнняў у сучаснай беларускай мове.
5. Семантыка-сінтаксічныя адносіны паміж кампанентамі словазлучэння і сродкі іх выражэння.
6. Структурная схема і парадыгма словазлучэнняў.
7. Віды сувязі кампанентаў у паратаксічных і гіпатаксічных словазлучэннях. Разнавіднасці паратаксічнай сувязі: з’яднанне, раз’яднанне, пераз’яднанне.
8. Разнавіднасці гіпатаксічнай сувязі: дапасаванне, кіраванне, прымыканне. Прыёмы іх размежавання.
9. Асаблівасці і нацыянальная адметнасць дапасавання і кіравання ў беларускай літаратурнай мове.
10. Сказ як асноўная адзінка сінтаксісу: яго адметныя адзнакі, функцыі. Аспекты вывучэння сказа.
11. Граматычнае значэнне і граматычная форма сказа. Сінтаксічная парадыгма сказа.
12. Класіфікацыя сказаў у сучаснай беларускай мове.
13. Паняцце пра члены сказа (галоўныя і даданыя, марфалагізаваныя і немарфалагізаваныя, дэтэрмінаваныя і недэтэрмінаваныя, тыповыя і сінкрэтычныя).
14. Сінкрэтызм у сістэме членаў сказа.
15. Дзейнік двухсастаўнага сказа, яго структурныя тыпы і спосабы выражэння.
16. Выказнік двухсастаўнага сказа, яго структурныя тыпы і спосабы выражэння.
17. Сувязь паміж дзейнікам і выказнікам і яе разнавіднасці: каардынацыя, суразмяшчэнне, прыцягненне.
18. Каардынацыя граматычных форм дзейніка і выказніка.

19. Дапаўненне як даданы член сказа, яго віды і спосабы выражэння.
20. Азначэнне як даданы член сказа, яго выражэнне. Дапасаваныя і недапасаваныя азначэнні.
21. Прыдатак як асобны від дапасаванага азначэння, яго сувязь з азначаемым словам. Размежаванне прыдаткаў і азначаных імі слоў.
22. Акалічнасць як даданы член сказа. Разрады акалічнасцей і спосабы іх выражэння.
23. Семантычная структура сказа і яе асноўныя кампаненты. Дыктум і модус як складнікі намінацыйнага значэння сказа.
24. Камунікацыйная арганізацыя простага сказа. Сказ і выказванне. Актуальнае члянэнне выказвання.
25. Парадак слоў у сказе, яго функцыі і роля ў размежаванні членаў сказа.
26. Аднасастаўныя сказы, іх класіфікацыя, дыферэнцыяльныя прыкметы.
27. Разнавіднасці аднасастаўных дзейнікавых сказаў, спосабы выражэння ў іх галоўнага члена.
28. Віды аднасастаўных выказнікавых сказаў, спосабы выражэння ў іх галоўнага члена.
29. Няпоўныя сказы, іх разнавіднасці: кантэкстуальныя, сітуацыйныя, эліптычныя. Адрозненне аднасастаўных сказаў ад няпоўных двухсастаўных з апушчаным дзейнікам ці выказнікам.
30. Нячленныя сказы, іх разнавіднасці паводле значэння і марфалагічнага выражэння.
31. Паняцце пра ўскладнены сказ. Агульная характарыстыка кампанентаў, што ўскладняюць структуру сказа.
32. Сказы са звароткам. Структура, функцыі, значэнне і спосабы ўжывання звароткаў у сказе. Знакі прыпынку пры зваротках.
33. Аднародныя члены сказа, іх асноўныя прыкметы. Спосабы сувязі аднародных членаў у сказе і сэнсава-сіntaxічныя адносіны паміж імі. Знакі прыпынку пры аднародных членах сказа.
34. Сказы з абагульняльнымі словамі пры аднародных членах сказа. Знакі прыпынку ў такіх сказах.
35. Аднародныя і неаднародныя азначэнні і акалічнасці, крытэрыі іх размежавання.
36. Паняцце адасаблення і адасобленых членаў сказа. Прычыны, умовы і сродкі адасаблення даданых членаў сказа.
37. Адасобленыя паўпрэдыкатыўныя дапаўненні і акалічнасці.
38. Адасобленыя паўпрэдыкатыўныя азначэнні. Адасабленне прыдаткаў.
39. Адасобленыя паясняльныя, удакладняльныя і далучальныя члены сказа. Знакі прыпынку ў сказах з адасобленымі членамі.
40. Сказы з параўнальнымі зваротамі. Структура, тыпы, значэнне і функцыі параўнальных зваротаў у сказе. Знакі прыпынку пры параўнальных зваротах.
41. Сказы з пабочнымі канструкцыямі. Функцыя і значэнне пабочных канструкцый у сказе, іх структурныя тыпы. Знакі прыпынку ў сказах з пабочнымі канструкцыямі.

42. Сказы з устаўнымі канструкцыямі. Функцыя і значэнне ўстаўных канструкцый у сказе, іх структурныя тыпы. Знакі прыпынку ў сказах з устаўнымі канструкцыямі.

Асноўная вучэбная літаратура

1. Беларуская граматыка : у 2-х ч. Ч. 2. Сінтаксіс / АН БССР, Ін-т мовазнаўства імя Якуба Коласа; рэд. М.В. Бірыла, П.П. Шуба. – Мінск : Навука і тэхніка, 1986.
2. Кароткая граматыка беларускай мовы : у 2 ч. Ч. 2. Сінтаксіс / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Мінск : Беларус. навука, 2009. – 240 с.
3. Бурак, Л.І. Сучасная беларуская мова : Сінтаксіс. Пунктуацыя / Л.І. Бурак. – Мінск : Выд-ва “Універсітэцкае”, 1987.
4. Яўневіч, М.С. Сінтаксіс сучаснай беларускай мовы / М.С. Яўневіч, П.У. Сцяцко. – Мінск : Аверсэв, 2006.
5. Чалюк, Н.М. Сучасная беларуская мова : Сінтаксіс простага сказа / Н.М. Чалюк. – Брэст, 2003.
6. Чалюк, Н.М. Сучасная беларуская мова : Словазлучэнне. Просты сказ : вучэб. дапам. / Н.М. Чалюк. – Мінск : ТетраСистемс, 2004.
7. Рамза, Т.Р. Сінтаксіс : Тэарэтычны курс : вучэб. дапам. / Т.Р. Рамза. – Мінск : БДУ, 2006.
8. Сучасная беларуская літаратурная мова : вучэб. дапам. / Д.В. Дзятко [і інш.] ; пад рэд. Д.В. Дзятко. – Мінск : Выш. школа, 2017. – 588 с.
9. Бурак, Л.І. Даведнік па пунктуацыі беларускай мовы / Л.І. Бурак. – Мінск : Выд-ва БДУ, 1980.
10. Рагаўцоў, В.І. Сінтаксіс беларускай і рускай моў : Дыскусійныя пытанні : дапам. / В.І. Рагаўцоў. – Мінск : Універсітэцкае, 2001.
11. Протчанка, В.У. Шматаспектны аналіз пры вывучэнні сінтаксісу беларускай мовы / В.У. Протчанка. – Мінск, 1987.
12. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мінск : Нац. цэнтр прававой інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 2008. – 144 с.
13. Даведнік па арфаграфіі і пунктуацыі з каментарыямі: дапам. для агульнаадукацыйных устаноў з бел. і руск. мовамі навучання. – Мінск : Аверсэв, 2009.